

ISSN 2707-3076 (Print)

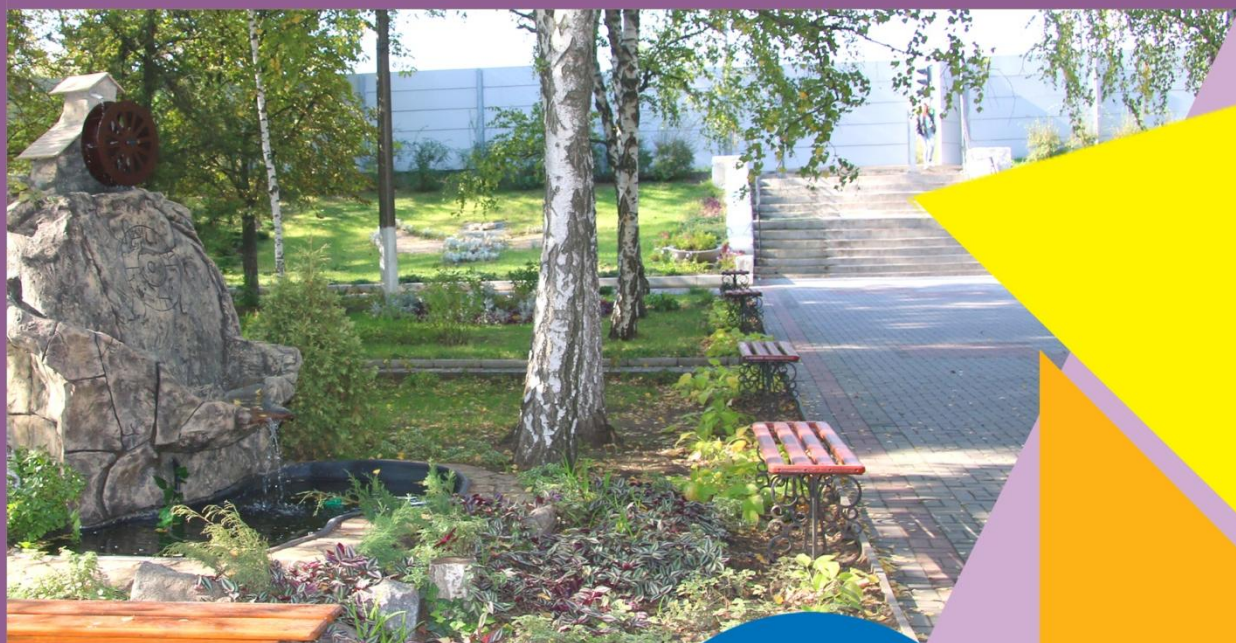
ISSN 2709-8214 (Online)

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Хортицької національної академії

SCIENTIFIC JOURNAL

of Khortytsia National Academy

**Серія: Педагогіка.
Соціальна робота.**

2020, 1(2)

ISSN 2707-3076 (Print)
ISSN 2709-8214 (Online)

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради

Науковий журнал Хортицької національної академії

Серія:
Педагогіка. Соціальна робота
Випуск 1(2)

Запоріжжя
2020

Науковий журнал Хортицької національної академії. Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) :
наук. журн. / [редкол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2020. Вип. 1(2).

Свідомо про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія KB № 24104-13944P
Офіційний сайт видання <https://journal.khnnra.edu.ua/index.php/njKhNA>

Журнал включено до пошукової системи відкритої наукометричної бази даних **Google Scholar**, до реферативної бази даних «Україніка наукова» та Українського реферативного журналу «Джерело», розміщений у каталозі Наукової періодики України Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського

Головний редактор:

Нечипоренко Валентина Василівна, доктор педагогічних наук, професор, ректор Хортицької національної академії (Україна).

Заступник головного редактора:

Позднякова Олена Леонтіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, перший проректор Хортицької національної академії (Україна).

Члени редакційної колегії:

Павленко Анатолій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Національної академії вищої освіти України, завідувач кафедри соціальної роботи Хортицької національної академії (Україна).

Борисов Вячеслав Вікторович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та методик навчання Хортицької національної академії (Україна).

Цимбалару Анжеліка Дмитрівна, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, головний науковий співробітник відділу інновацій та стратегій розвитку освіти Інституту педагогіки НАПН України (Україна).

Пономарьова Галина Федорівна, доктор педагогічних наук, професор, ректор комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Україна).

Петриченко Лариса Олексіївна, доктор педагогічних наук, доцент, перший проректор комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Україна).

Харківська Алла Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Україна).

Роганова Марина Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії та методики дошкільної освіти комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Україна).

Ульянова Вікторія Станіславівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Україна).

Чернецька Юлія Іванівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри соціальної роботи та соціальної педагогіки комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Україна).

Gancarz Aleksandra, Doctor, Assistant, University of Silesia in Katowice (Poland).

Chojnacka-Synaszko Barbara, Doctor, Adiunkt, University of Silesia in Katowice (Poland).

Zenon Gajdzica, Full professor, Professor, University of Silesia in Katowice (Poland).

Suchodolska Jolanta, Adiunkt, University of Silesia in Katowice (Poland).

Гевко Ігор Васильович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри комп'ютерних технологій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Україна).

Цибулько Людмила Григорівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (Україна).

Відповідальний секретар:

Сташук Ольга Олександрівна, кандидат педагогічних наук, методист науково-методичного відділу Хортицької національної академії (Україна)

Зовнішні рецензенти:

Бондар Віталій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Національної академії педагогічних наук України (Україна).

Засенко В'ячеслав Васильович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор Інституту спеціальної педагогіки НАПН України (Україна).

Елькін Марк Веніамінович, кандидат педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і педагогічної майстерності Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (Україна).

Одинець Тетяна Євгенівна, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, завідувач кафедри фізичної реабілітації Хортицької національної академії (Україна).

Корнелюк Богдан Васильович, кандидат філологічних наук, доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Хортицької національної академії (Україна).

Лапшина Ірина Сергіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та методик навчання Хортицької національної академії (Україна).

Схвалено рішенням Вченої ради Хортицької національної академії
Протокол № 9 від 25.06.2020.

У статтях розглядаються результати новітніх теоретичних та експериментальних досліджень в галузі педагогіки та соціальної роботи. Дослідження охоплюють проблеми загальної педагогіки та історії педагогіки, теорії і методики управління освітою, теорії і методики виховання, початкової освіти, середньої освіти, професійної освіти, спеціальної освіти, а також соціальної роботи.

ISSN 2707-3076 (Print)
ISSN 2709-8214 (Online)

Municipal Institution of Higher Education
«Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy»
of Zaporizhzhia Regional Council

Scientific Journal of Khortytsia National Academy

Series: Pedagogy. Social Work
Issue 1(2)

Zaporizhzhia
2020

Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Series: Pedagogy. Social Work) : scientific journal / [editorial board : V. Nechyporenko (chief editor) and others]. Zaporizhzhia : Publishing house of the Municipal Institution of Higher Education -Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy of Zaporizhzhia Regional Council, 2020. Iss. 1(2).

Certificate of state registration of the print media Series KB № 24104-13944P
Official website of the journal <https://journal.khnra.edu.ua/index.php/njKhNA>

The journal is included in the search engine of the open database **Google Scholar**, in the database "Ukrainika Naukova" and the Ukrainian journal of scientific abstracts "Dzherelo"; it is placed in the Catalog of Scientific Periodicals of Ukraine of the Vernadsky National Library of Ukraine

Chief editor:

Valentyna Nechyporenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector of the Khortytsia National Academy (Ukraine).

Deputy editor:

Olena Pozdniakova, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, First Pro-rector of the Khortytsia National Academy (Ukraine).

Members of the editorial board:

Anatolii Pavlenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Full Member of the National Academy of Higher Education Sciences of Ukraine, Head of the Department of Social Work of the Khortytsia National Academy (Ukraine).

Viacheslav Borysov, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Pedagogy and Teaching Methodologies of the Khortytsia National Academy (Ukraine).

Anzhelika Tsymbalaru, Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Research Officer, Chief Researcher at the Innovations and Education Development Strategies Department of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Ukraine).

Halyna Ponomarova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council (Ukraine).

Larysa Petrychenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, First Pro-rector of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council (Ukraine).

Alla Kharkivska, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Pro-rector for Scientific and Pedagogical Work of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council (Ukraine).

Maryna Rohanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Theories and Methods of Preschool Education of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council (Ukraine).

Viktoriia Ulianova, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor at the Department of Musical and Instrumental Teacher Training of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council (Ukraine).

Yuliia Chernetska, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of the Kharkiv Regional Council (Ukraine).

Aleksandra Gancarz, Doctor, Assistant, University of Silesia in Katowice (Poland).

Barbara Chojnacka-Synaszk, Doctor, Adiunkt, University of Silesia in Katowice (Poland).

Gajdzica Zenon, Full Professor, Professor, University of Silesia in Katowice (Poland).

Jolanta Suchodolska, Adiunkt, University of Silesia in Katowice (Poland).

Ihor Hevko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Computer Technologies of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine).

Liudmyla Tsybulko, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of State Higher Educational Institution «Donbas State Pedagogical University» (Ukraine).

Executive secretary:

Olha Stashuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Methodist of the Scientific and Methodological Division of Khortytsia National Academy (Ukraine)

External reviewers:

Vitaliy Bondar, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Full Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Viacheslav Zasenkov, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Director of the Institute of Special Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Mark Elkin, Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Pedagogy and Pedagogical Skills of Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University (Ukraine).

Tetiana Odynets, Doctor of Science of Physical Education and Sport, Professor, Head of the Department of Physical Rehabilitation of the Khortytsia National Academy (Ukraine).

Bohdan Korneliuk, Candidate of Philological Sciences, Assistant Professor at the Department of Social Sciences and the Humanities of the Khortytsia National Academy (Ukraine).

Iryna Lapshyna, Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor at the Department of Pedagogy and Teaching Methodologies of the Khortytsia National Academy (Ukraine).

Approved by the Academic Council of the Khortytsia National Academy
Protocol № 9 from 25.06.2020.

The articles deal with the results of the latest theoretical and experimental research in the field of pedagogy and social work. Research covers the problems of general pedagogy and history of pedagogy, theories and methods of educational management, theories and methods of training, primary education, secondary education, vocational education, special education and social work.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Антибура Ю. П. Науково-методичне забезпечення шкільної історичної освіти в Україні (кінець XX – початок XXI століття): історіографія навчальних видань.....	7
Дергач М. А. Особливості розвитку вітчизняної теорії та практики використання театрального мистецтва в навчально-виховній роботі з дітьми в першій третині XX ст.....	15
Павленко А. І. Роль і місце біографічного методу у методології педагогіки.....	30
Платаш Л. Б. Становлення державно-громадських механізмів розвитку інклюзивної освіти в Україні (1990-2020 рр.).....	40

РОЗДІЛ 2. СЕРЕДНЯ ОСВІТА

Андрєєв А. М., Тихонська Н. І. Міський конкурс творчих робіт з удосконалення фізичного демонстраційного експерименту як форма залучення учнівської молоді до інноваційної діяльності.....	55
Бессараб А. О., Пономаренко О. В. Способи формування мотивації школярів до дистанційного навчання: огляд зарубіжного та українського досвіду.....	64
Каліжанова Г. Н., Пісарева Т. А. Особливості використання матеріалів TED Talks на уроках англійської мови.....	74
Корольова Л. М. Сучасні форми, методи й засоби підготовки майбутнього вчителя нової української школи до розвитку креативних здібностей молодших школярів.....	80
Маврін В. В. Психологічні засади становлення дитини як суб'єкта життєтворчості в освітньому просторі нової української школи.....	88

РОЗДІЛ 3. ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Борисов В. В., Лупінович С. М. Дослідження взаємозв'язку рівнів рефлексійності з показниками самоактуалізації майбутніх вчителів початкових класів у закладі вищої освіти.....	101
Гевко І. В. Застосування цифрових інформаційних ресурсів в дистанційному навчанні.....	111
Дьоміна В. В. Проблема формування медіаграмотності майбутніх перекладачів.....	119
Казаннікова О. В. Використання технології воркшопу у процесі практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності.....	126
Марків В. М., Онищенко І. В. Формування мотивації до професійної діяльності в майбутніх учителів початкової школи засобами технології BYOD.....	137
Червоненко К. С. Зміст та форми практичної підготовки майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді.....	147

РОЗДІЛ 4. СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА

Бочков П. М. Корекційно-педагогічна тактика подолання порушень рівноваги у дошкільників.....	155
Найдьорова Г. О., Зацепіна Т. В. Особливості гендерної ідентичності у підлітків із розладами аутистичного спектра.....	163

РОЗДІЛ 5. СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Кротенко В. І., Найдьорова Г. О. Метафора як метод консультативної роботи психологів та соціальних педагогів з батьками.....	172
Мосасв Ю. В. Проблеми становлення екологічної соціальної роботи в Україні.....	180

article provides examples of metaphors and gives methodological commentary on the work of psychologists and social educators with them. Thus, the competent use of metaphorization in the counseling process can accompany the work of a psychologist and social educator from the moment of gathering information to the implementation of the last behavioral check of the performed intervention.

Key words: *metaphor, psychological and pedagogical counseling, method, parents, parents' counseling.*

Авторський внесок: Кротенко В. І. – 50%, Найдьонова Г. О. – 50 %.

Стаття надійшла до редакції / Received 17.05.2020

Прийнята до друку / Accepted 24.06.2020

Унікальність тексту 96,6 % (Unicheck ID 1005370163)

© Кротенко Валентина Іванівна, Найдьонова Ганна Олександрівна

УДК 364 (075.8).504

Юрій Володимирович Мосасєв

ORCID ID: 0000-0002-6638-3265

кандидат соціологічних наук, доцент,

доцент кафедри соціальної роботи

Хортицька національна академія,

Запоріжжя, Україна

kok5000@ukr.net

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

Стаття представляє собою науковий огляд основних проблем становлення екологічної соціальної роботи в Україні. В ній проаналізовано умови, що сприяли формуванню екологічної моделі соціальної роботи в 70-их роках XX століття в Європі та причини ренесансу екологічної соціальної роботи в кінці XX- початку XXI століття, а також теоретичні напрацювання українських науковців у сфері запровадження екологічної соціальної роботи в Україні. У статті розкрито шляхи застосування екологічних методів та технологій соціальної роботи в межах соціальної реабілітації дітей з інвалідністю, а також вплив міжнародних глобальних екологічних ініціатив на впровадження екологічної соціальної роботи в країнах Європи.

Ключові слова: *екологічна соціальна робота, зелена соціальна робота, екологічна соціалізація особистості, екологічна свідомість, екологічна психологія, цілі сталого розвитку ООН, соціальна реабілітація.*

Вступ. Екологічні проблеми є феноменом XX століття, що перекочував у XXI століття і сьогодні є одним із головних викликів для всього людства. Сьогодні екологічні проблеми суттєво знижують рівень життя у більшості країн світу. Екологічні проблеми мають високий рівень актуалізованості в країнах незалежно від рівня їх економічного та культурного розвитку. Сьогодні підвищення рівня екологічності всіх сфер суспільного буття є одним з ефективних заходів у сфері протидії погіршення рівня соціального комфорту через наслідки потенційних техногенних катастроф та змін клімату. Підвищення екологічності в рамках забезпечення соціальних стандартів населення є пріоритетним напрямком сучасної соціальної держави, тому сьогодні виникла необхідність

імплементувати сучасні екологічні підходи до функціонування суспільства в соціальну сферу. Ця необхідність зумовлена тим, що підвищення екологічності відбувається з року в рік у системі соціальних відносин більшості країн світу та отримала підтримку у програмах та постановах ООН і інших авторитетних організацій, які ведуть активну боротьбу проти глобальних кліматичних змін. Для сучасної цивілізації підвищення екологічності всіх процесів, починаючи від економіки закінчуючи соціальною сферою, є не примхою або модою, а важливою складовою для виживання людської популяції.

Проблемі формування екологічної соціальної роботи в Україні приділено достатньо уваги вітчизняних вчених. Серед них, з позицій теорії та

практики соціальної роботи, найбільш широко і ґрунтовно представлені аспекти розв'язання цієї проблеми у дослідженнях А. Львочкиної (2004), Н. Кабаченко та Т. Семигіної (2004), В. Ніколаєвої (2009), І. Савельчук (2018), О. Льошенко (2014), О. Григоренко (2020) та інших. У роботах зазначених вчених зроблені перші кроки до формування екологічних принципів у рамках сучасної соціальної роботи, проведені теоретичні дослідження доцільності застосування технологій соціальної роботи екологічного спрямування та обґрунтовані окремі технології соціальної реабілітації з використанням соціально-екологічних методів.

Метою дослідження стало виділення основних аспектів розвитку екологічної соціальної роботи в Україні.

У роботі застосовано комплекс таких **методів дослідження**: аналіз, синтез, конкретно-пошуковий, системно-структурний методи для здійснення історіографічного аналізу проблеми, вивчення теоретичних питань розвитку екологічної соціальної роботи в Україні; контент-аналіз документів – для дослідження періодичних видань та нормативної бази сучасної соціальної роботи в Україні з метою визначення тенденцій та подальших перспектив розвитку екологічної соціальної роботи в країні.

Гене́за концепцій екологічної соціальної роботи. З першого погляду може здатися, що соціальна сфера та екологія майже не перетинаються і поняття «екологічна соціальна робота» є явищем екзотичним, яке не є на часі для сучасного українського суспільства. Подібні твердження є хибними і зв'язок між екологією та соціальною роботою закладається вже на рівні основ соціальної політики України. У рамках соціальної політики держави громадянам гарантуються мінімальні екологічні стандарти, які є важливою складовою рівня соціального забезпечення громадянина більшості розвинених країн світу. Включення саме екологічних стандартів є явищем відносно новим і ця тенденція з'явилась лише наприкінці ХХ століття як відповідь розвинених країн на низку великих техногенних аварій, кількість яких почала збільшуватись в геометричній прогресії по всьому світу і апогеєм цього процесу стала аварія на Чорнобильській атомній електростанції. Зазначена трагедія не тільки найбільша техногенна катастрофа нашої країни, але й світу, яка суттєво змінила не тільки енергетичну стратегію людства, а й характер всіх

соціальних відносин, де пріоритет екологічності став відігравати провідну роль. У той же час соціальна робота з адміністративної точки зору є частиною соціальної політики держави, функціонал якої реалізується в рамках надання соціальних послуг особам, що опинилися в складних життєвих обставинах. Закон України «Про соціальні послуги» (2019) зазначає, що «складні життєві обставини – обставини, що негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самостійно», тобто в складних життєвих обставинах людина або родина не в змозі подолати власні проблеми, які мають соціальних характер. Зважаючи на все вище перераховане, безпосередні соціальні працівники надають соціальні послуги ґрунтуючись саме на соціальних проблемах, які виникли у клієнта соціальної служби. Зазвичай, чинниками, які призводять до того, що людина опинилася в складних життєвих обставинах, є матеріальні, фізичні або психологічні. Так сталося, що, незважаючи на великі екологічні проблеми в Україні, екологічний фактор не вважається важливим для забезпечення соціального комфорту як окремої особистості, так і родини.

Єдиним значним екологічним фактором української соціальної роботи за роки першого десятиріччя можна назвати соціальне обслуговування ліквідаторів аварії на Чорнобильській атомній електростанції, членів їх родин та жителів «чорнобильської зони», що відобразилося у Законі України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» (1991, *із змінами, внесеними згідно із Законом № 2745-VIII від 06.06.2019, ВВР, 2019*). Цей законодавчий акт відобразив основні положення соціальної політики України щодо громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи і визначив певні положення соціального обслуговування зазначеної категорії населення. Можна зазначити, що цей закон був достатньо прогресивним для початку 90-х років ХХ століття, але в той же час він не заклав екологічного спрямування в рамках як української соціальної політики, так і соціальної роботи. Для свого часу рівень соціального обслуговування громадян, які постраждали від наслідків Чорнобильської катастрофи був високим і прогресивним, але через високий рівень техногенного навантаження в українській економіці був таким високим, як і загальний рівень впливу

екології. У такій ситуації логічно було б продовжити в цьому напрямі і розробити цілий комплекс соціального обслуговування для громадян, складні життєві обставини яких були безпосередньо пов'язані з екологічними проблемами країни або населеного пункту, де безпосередньо проживає людина, що потребує соціального обслуговування. Не набули широкого поширення в перші роки української незалежності і види соціального обслуговування, зокрема соціальної реабілітації з використанням тварин, рослин та інших методів і технологій екологічного спрямування. Саме тому на початку ХХІ століття українським теоретикам та практикам соціальної роботи прийшлося занову розробляти екологічні технології соціальної роботи для практичної роботи з різними групами клієнтів чи адаптувати закордонний досвід.

Поняття екологічної або «зеленої» соціальної роботи не є чимось новим для соціальної роботи. «Практика екологічної соціальної роботи існує з кінця 1970-х років, і, з підвищенням рівня екологічної обізнаності в суспільстві, соціальні працівники взяли на себе більшу роль у догляді за довкіллям» (What is Ecological Social Work?, 2020). Як бачимо, перші концепції екологічної соціальної роботи стали похідними від загальносвітового екологічного руху, що зароджувався в цей час здебільшого силами молоді. Саме представники молоді після молодіжної революції 1968 року прагнули внести нові практики взаємовідносин між людьми до суспільного життя, які повинні були ґрунтуватися на принципах гуманізму і бути спрямованими на вирішення актуальних проблем людства. В рамках тодішньої соціальної роботи екологічні теорії соціальної роботи та відповідні моделі сформовані на їх основі не отримали значного поширення, але вони заклали основу екологічного волонтерства та стимулювали появу громадських організацій екологічного спрямування.

Ситуація почала змінюватися в 90-ті роки ХХ століття не в останню чергу з появою нових технологій. На думку британських вчених Raymond M. Berger та James J. Kelly з появою сучасних технологій діяльність людини змінила біосферу шкідливими для живих систем способами. Як результат, людське населення стикається з низкою складних проблем, таких як економічне та географічне переміщення та несприятливі зміни в стані здоров'я (Berger, Kelly, 1993, p. 531). Ця ідея була опублікована ще в 1993 році і саме тоді стало зрозуміло, що соціальна робота може відігравати

важливу роль у сприянні адаптації людини до таких екологічних змін.

Українська наука почала розглядати можливість втілення в практику соціальної роботи екологічного підходу лише в кінці ХХ століття і на початку ХХІ століття. У цей період були опубліковані роботи теоретиків та практиків соціальної роботи та спеціалістів у сфері екологічної психології з акцентом на соціальну складову реалізації психологічних технологій у рамках практики соціальної роботи з різними групами клієнтів і почали досліджуватися різноманітні соціальні та психологічні аспекти екологічної складової соціалізації особистості. Таким чином, в українській соціальній роботі почали усвідомлювати перспективу формування екологічного напрямку як у рамках теоретичної, так і практичної соціальної роботи.

Так, на думку В. Ніколаєвої (2009), розвиток національної екологічної соціальної роботи повинен починатися з дослідження специфіки вже існуючих моделей екологічної соціальної роботи. Тим більше, що до теорії соціальної роботи прийнято відносити екологічну модель соціальної роботи, яка під час класифікації відноситься до соціологічно орієнтованих моделей, в основі яких закладені принципи пізнання закономірностей розвитку соціальних інститутів. На нашу думку, такий підхід є доцільним через те, що в безпосередніх екологічних методиках та технологіях соціальної роботи повинні бути відображені тенденції розвитку взагалі, що повинно стимулювати соціальних працівників застосовувати на практиці методики та технології екологічні за змістом або формою.

Н. Кабаченко та Т. Семигіна зазначають, що в рамках екологічної моделі соціальної роботи при роботі з клієнтом пропонується звертати увагу на рівень співвідношення особистості з навколишнім середовищем (фізичним і соціальним) (Кабаченко, Семигіна, 2004), тобто в рамках екологічної моделі соціальної роботи, окрім безпосереднього використання екологічних методик та технологій соціальної роботи, доцільно досліджувати особистості з навколишнім середовищем. У такому випадку у процесі надання конкретних соціальних послуг клієнтові соціальний працівник прагне до налагодження балансу між особистістю та навколишнім середовищем, що її оточує. Якщо застосовувати термінологію соціальної роботи, то екологічна соціальна робота одним із головних своїх принципів визначає соціальну реабілітацію та

соціальну адаптацію шляхом використання екологічних методик, технологій та їх похідних.

На особливу увагу в контексті аналізу історії розвитку концепцій екологічної соціальної роботи заслуговують питання «екологічної справедливості» та «екологічного расизму». Оскільки засадничим принципом соціальної роботи вважають опору на соціальну справедливість, то питання справедливості у доступі до природних ресурсів та умов довкілля теж відіграють важливу роль у формуванні нових концепцій соціальної роботи (Семигіна, 2018, с. 11). Проблеми з порушенням саме екологічних і кліматичних прав громадян і призводять до появи категорій осіб, що опинилися у складних життєвих обставинах саме через екологічні проблеми. До цієї категорії прийнято відносити «кліматичних біженців», тобто осіб, які через зміни клімату були вимушені емігрувати до іншої країни. Якщо розглядати проблеми кліматичних емігрантів саме в такому ключі, то і соціальному працівникові для того, щоб надати їм максимально якісну соціальну допомогу, необхідно розуміти не тільки їх поточні соціальні проблеми, але й усвідомлювати весь ланцюг подій, що призвів їх до складних життєвих обставин. У соціальній роботі з особами, які постраждали від кліматичних змін, слід застосовувати методики та технології екологічного змісту.

Міжнародний вимір екологізації соціальної сфери. Екологізація соціальної сфери та розвиток технологій соціальної роботи екологічного змісту має і міжнародний вимір, що відображений у міжнародних нормативно-правових документах та глобальних концепціях. Одним із таких документів є національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна», що містить бачення орієнтирів досягнення Україною цілей сталого розвитку, які були затверджені на Саміті ООН зі сталого розвитку у 2015 році (Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», с. 2). Зазначений документ визначає 17 цілей досягнення сталого розвитку як в Україні, так і в усіх країнах членах ООН. Досягнення зазначених цілей розраховане до 2030 року. Україна, як і інші країни, прагне досягти максимально позитивних результатів у сфері досягнення цілей сталого розвитку.

Досягнення всіх 17 цілей сталого розвитку потребує комплексного соціально-економічного розвитку країни. Та все ж окремі цілі сталого розвитку мають безпосередню екологічну спрямованість. Наприклад, ціль №1 «Подолання бідності» передбачає «підвищення життєстійкості

соціально вразливих верств населення, які є вкрай залежними від дієвості соціальної політики, має відбуватися шляхом сприяння рівному доступу до ресурсів для розвитку незалежно від віку, статі, місця проживання і походження» (Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», с. 17). Одним із ресурсів, що в більшості країн світу є дефіцитним, є родючі ґрунти. Соціальне обслуговування в Україні майже не передбачає соціальну допомогу у вигляді надання земельних ділянок або можливості працевлаштування у сфері сільського господарства для некваліфікованих в аграрному секторі осіб, що опинилися в складних життєвих обставинах. Хоча така форма соціальної допомоги могла б відновити баланс у взаємодії в системі «людина-природа» та надати можливість клієнтам соціальних служб отримати додаткові матеріальні ресурси для подолання складних життєвих обставин, в яких знаходиться людина. Ціль № 2 – «Подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства» (Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна», с. 19). Зазначена ціль сталого розвитку спрямована на сприяння сталому розвитку сільського господарства, що є продовженням цілі №1 і передбачає як надання безпосередньої матеріальної допомоги, так і сприяння активностям у рамках виробництва біомаси та продуктів харчування. Особи, що опинилися в складних життєвих обставинах, можуть бути залученими до сільськогосподарського виробництва в рамках реабілітаційного процесу і спеціально створених «зелених» робочих місць. Інші цілі сталого розвитку також мають значну питому вагу екологічності та пов'язані між собою, а також неможливі до виконання без соціального супроводу і якісного соціального обслуговування.

Важливим фактором соціального обслуговування осіб, що опинилися в складних життєвих обставинах на наступні як мінімум 30 років в Європі, стане The European Green Deal (Communication from the commission to the European parliament, 2019). Зазначений документ, розроблений в ЄС із залученням інших європейських країн, що не є членами зазначеної організації, ставить собі за мету до 2050 року максимально декарбонізувати європейську економіку шляхом приведення її до стану карбонової нейтральності, тобто довести рівень вуглецевих викидів в атмосферу до нульового

рівня. На сьогодні зазначена мета виглядає фантастично і немає прямого відношення до соціальної сфери, але слід зазначити, що європейська соціально-економічна сфера суттєво постраждає в період впровадження The European Green Deal, оскільки буде вивільнена велика кількість робочих місць, що в результаті призведе до загострення соціальних проблем у більшості європейських країн. Через те, що Україна буде долучена до реалізації The European Green Deal («European Green Deal» – нова амбітна стратегія розвитку «зеленої» економіки ЄС та вектор руху для України, 2019), на українську національну систему соціального забезпечення буде покладена місія надання соціальної допомоги всім, хто постраждає від переходу до декарбонізованої економіки. Оскільки європейська економіка буде переходити на «зелені» технології, будуть порушені і деякі ланцюжки міжнародної торгівлі. У той же час нові технології економіки і соціальної сфери на території всієї Європи будуть максимально екологічними, і тому екологізація соціальної сфери сьогодні є одним з ефективних шляхів подальшого розвитку української соціальної роботи в контексті гармонізації соціальних відносин у країні та подальшого розвитку української практичної соціальної роботи в фарватері кращих європейських зразків.

Основні аспекти розвитку екологічної соціальної роботи в Україні. Достатньо багато у сфері дослідження екологічних аспектів соціальної роботи зробили українські психологи. Так, А. Львовичкіна визначає соціальне середовище як екологічний фактор. І тому, досліджуючи проблеми конкретної людини, ми не можемо ігнорувати її соціального середовища (Львовичкіна, 2004, с. 41). Як бачимо, вона порушує дуже важливу проблему, оскільки, поєднуючи психологічні та екологічні підходи в рамках соціальної роботи, соціальне середовище клієнта соціальної служби можна розглядати як складну біполярну систему. З одного боку, соціальне середовище кожного клієнта є екологічною системою, що містить сукупність впливів на клієнта і його оточення. Саме із цих впливів і формується проблемне поле, яке призводить до того, що особа потрапляє в складні життєві обставини. Зазначені обставини особа не в змозі подолати самостійно, тому звертається до надавачів соціальних послуг з метою отримання якісної соціальної допомоги у вигляді конкретних соціальних послуг. У цьому випадку соціальний працівник повинен дослідити середовище клієнта

та оцінити особливості його екосистеми. Всі зазначені маніпуляції є важливими як на етапі аналізу складної життєвої ситуації клієнта, так і на етапі безпосереднього соціального обслуговування. З іншого боку, порушення екологічного балансу функціонування особи в суспільстві, тобто в мікросоціальній системі, може призводити до виникнення труднощів, які можуть перерости в складні життєві обставини. Зазвичай такі ситуації виникають через зміну особою місця проживання (переїзд з села до міста, з країни з високим рівнем екологічного розвитку на низький чи навпаки). У таких випадках соціальне обслуговування вимагає від працівників соціальних служб та інших установ, що займаються соціальним обслуговуванням, знань у сфері екологічної та соціальної психології. Відповідні знання є важливими для соціального працівника на всіх етапах соціального обслуговування клієнта. У рамках соціальної реабілітації можливим є використання контрастних форм екологічних технологій. Особливо це є актуальним в роботі з дітьми та молоддю з інвалідністю, оскільки особи з інвалідністю, які виховувались у великих містах, можуть фізично і психологічно позитивно сприйняти сільський уклад життя. Останнім часом у світі набирають популярності екологічні поселення, де люди добровільно вирішують підвищити рівень екологічності свого життя шляхом переїзду з міста до покинутої сільської місцевості або до спеціально побудованих таборів (комун). У подібних поселеннях знаходять прихисток батьки, що виховують дітей з інвалідністю, та дорослі особи з інвалідністю. Логіка їхніх дій пояснюється тим, що у такий спосіб вони збільшують рівень толерантності по відношенню до себе та своїх дітей через зміну власного соціального середовища. Якщо особи з інвалідністю змінюють власне соціальне середовище на короткий період часу, це є прикладом контрастного застосування реабілітаційних технологій. При застосуванні зазначеної технології подібним чином у особи з інвалідністю виникає усвідомлення про реальність зовсім іншої екосистеми, ніж та, в якій вона функціонує повсякденно. Таким чином, в неї виникає тимчасовий соціальний простір, у рамках якого вона може себе реалізувати з використанням соціального функціоналу, який є для неї досі невідомим, занурившись у екологічні практики, що дозволить їм віднайти баланс у власній взаємодії з природою. У рамках української дійсності та країн,

що мають вади інфраструктурного розвитку, для функціонування осіб з інвалідністю ситуація може мати і протилежний характер. Так, особа з інвалідністю, проживаючи в сільській місцевості або в маленькому містечку, постійно взаємодіє з рослинами та тваринами, але через те, що її побут є максимально дизкомфортним, то і баланс у взаємодії з навколишнім середовищем в її житті буде максимально неефективним. У такому випадку переїзд такої особи до великого міста, як це не парадоксально, може позитивно вплинути на її екологічне середовище. Зазначена парадоксальність виникає через те, що навіть зменшивши свою взаємодію з природою особа з інвалідністю отримує можливість функціонування в суспільстві з використанням спеціалізованої інфраструктури, що кардинально видозмінює її соціальне середовище та розширює рівень її соціального комфорту. В кінцевому рахунку подібні перетрубації у сфері соціального середовища позитивно впливають на рівень адаптованості особи до умов сучасного українського суспільства і використання знань з екологічної психології для соціального працівника або психолога, які працюють з випадком особи з інвалідністю.

Важливим елементом для побудови екологічної соціальної роботи є розуміння механізмів формування тих чи інших проблем особи, які згодом призводять до того, що вона потрапляє у складні життєві обставини. Одним із таких процесів є екологічна соціалізація особистості: якщо у особи не сформувався позитивний баланс у соціальних відносинах формату «людина-природа», то можливість виникнення в її житті складних життєвих обставин різко збільшується. Загалом у вітчизняній науці не приділяється значної уваги екологічним факторам соціалізації особистості, хоча і не виключають їх значення. Сьогодні все частіше звучать тези про екологічну соціалізацію та про формування екологічної свідомості як нового типу свідомості. О. Льошенко зазначає, що «поява нового типу свідомості зумовлюється декількома факторами. По-перше, екологічна проблематика набуває особливого значення через значне погіршення навколишнього природного середовища. По-друге, на сьогодні екологічні питання наскрізно пронизують усі наукові напрями, психологія не є винятком. По-третє, теоретична нерозробленість питання взаємодії суспільства та природи» (Льошенко, 2014, с. 137). Всі наведені аргументи свідчать про те, що екологічна соціалізація

набуває значної актуальності і вимагає створення ефективних моделей та технологій, що можуть бути застосовані як і в рамках первинної соціалізації в родині, так і в рамках вторинної соціалізації у дошкільних закладах, так і нової української школи. На нашу думку, Міністерство освіти і науки України разом з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів мають створити і погодити спільну концепцію екологічної соціалізації на первинному і вторинному рівнях. Це дозволить Україні в середньостроковій перспективі стати одним із лідерів у сфері рівня екологічної культури, оскільки, акцентуючи увагу на екологічному блоці соціалізації особистості, Нова українська школа та інші суб'єкти української освіти можуть створити умови для суттєвого підвищення рівня екологічної культури. Через те, що сьогодні більшість глобальних корпорацій своїм пріоритетом бачать інвестування в «екологічно чисті» кластери економіки, високий рівень екологічної свідомості населення сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості України, що зменшить соціальну напруженість у рамках сучасного українського суспільства і автоматично зменшить кількість людей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

Екологічна складова соціальної роботи може мати і пряме вираження через застосування технологій соціальної роботи, в основі яких закладено високий рівень екологічності. На сьогодні найбільш висока питома вага екологічності наявна в технологіях із соціальної реабілітації. Особливо високий рівень екологічності в реабілітаційних технологіях, розроблених на основі анімалотерапії. У сучасній реабілітаційній практиці використовують терапевтичний ефект від взаємодії між людиною та тваринами (дельфінами, кіньми, котами, собаками, щурами тощо).

Кількість екологічних методів, які можуть бути використані в рамках екологічної соціальної роботи, збільшується. Останнім часом почали розвиватися реабілітаційні технології з використанням рослин. В Україні зазначені технології знаходяться на стадії становлення. Однією з передових технологій у цій сфері є гарденотерапія. «Значною перевагою гарденотерапії над іншими методами соціальної реабілітації є високий рівень екологічності, оскільки діти з інвалідністю не тільки залучаються до активних соціальних та соціально-психологічних практик, але в той же час набувають навичок взаємодії в рамках системи «людина-природа», що

є одним з пріоритетних напрямів соціалізації як на первинному, так і вторинному рівнях. До того ж можна говорити про те, що в рамках зазначеної взаємодії здійснюється соціально-екологічна соціалізація» (Мосаєв, Дерев'янка, Григоренко, 2020, с. 10). Незважаючи на те, що сьогодні гарденотерапія здебільшого використовується в рамках соціальної реабілітації дітей з інвалідністю, її потенціал розповсюджується майже на всі категорії клієнтів соціальної роботи. У той же час, крім гарденотерапії, існують і інші реабілітаційні технології з високим рівнем екологічності, зокрема агротерапія. У майбутньому, на нашу думку, було б доцільно поєднати здобутки анімалотерапії, гарденотерапії та агротерапії в рамках концепту *natural* терапії, який повинен увібрати в себе кращі риси зазначених самостійних напрямів екологічної соціальної роботи в єдиний напрям, що буде сприяти формуванню єдиної сукупності методів та технологій екологічної соціальної роботи. Це сприятиме підвищенню комплексності методів і технологій екологічної соціальної роботи, а також їх впровадженню в соціальну роботу з різними групами клієнтів.

У рамках реформи децентралізації, що з 2014 року активно втілюється на території України, постійно здійснюється пошук нових змістів у сфері функціонування новоутворених громад. На думку І. Савельчук, використання технологій «зеленої соціальної роботи» не тільки оптимізує систему соціального обслуговування на території всієї країни, але й дає можливість отримати поштовх для розвитку окремим адміністративно-територіальним громадам (Савельчук, 2018, с. 153), тобто розвинена екологічна соціальна робота може сприяти не тільки підвищенню рівня соціального обслуговування населення, але й сприяти розвитку громад. Одним із форматів, що може підвищити рівень ефективності розвитку територіальної громади, є створення інфраструктури для анімалотерапії, гарденотерапії та агротерапії. Зазначені об'єкти екологічної інфраструктури для соціальної реабілітації та інших видів соціальної роботи сприятимуть підвищенню рівня соціального обслуговування на території конкретної громади та нададуть додаткові робочі місця для жителів громади. Застосування подібної моделі сприятиме активізації системи надання соціальних послуг на рівні конкретних громад. Необхідно зазначити, що прикладом комплексного створення реабілітаційних локацій з високим рівнем

екологічності є унікальний реабілітаційний парк КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія», що знаходиться в заповідній зоні острова Хортиця.

Висновки та перспективи досліджень.

Акцент на підвищення екологічності всіх суспільних практик не є тактичною примхою сьогодення, а є необхідністю для виживання людства. Екологічна соціальна робота не є новим явищем в рамках соціальної роботи, оскільки ще в 70-ті роки ХХ століття в Європі та Північній Америці була поширена концепція екологічної моделі соціальної роботи. В кінці ХХ століття відбувся ренесанс екологічної соціальної роботи. В Європі розвиток екологічної соціальної роботи став наслідком популяризації екологічних рухів та громадських організацій екологічного спрямування, які активно функціонували у більшості країн Західної Європи. Розвиток екологічної соціальної роботи розпочався на початку 90-их років ХХ століття зі створення відповідної бази та був спрямований на соціальне обслуговування громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. Через перманентну фінансову кризу нові напрями розвитку екологічної соціальної роботи в Україні не були освоєні. На сьогодні на теоретичному рівні активно обговорюються та досліджуються можливості застосування тих чи інших екологічних методик в рамках соціальної роботи з різними групами клієнтів. Особлива надія українськими вченими покладається на технології екологічної соціалізації особистості на первинному і вторинному рівнях. Великим здобутком сучасної екологічної соціальної роботи є активне використання екологічних технологій соціальної роботи в рамках соціальної реабілітації дітей з інвалідністю. У подальшому ця тенденція збережеться і вимагатиме додаткового дослідження. На нашу думку, найбільш перспективними в цьому напрямі є анімалотерапія та її похідні (іпотерапія, каністатертерапія, та інші) і гарденотерапія. Кожна із зазначених екологічних технологій соціальної роботи повинна бути дослідженою в рамках окремих емпіричних досліджень із соціальної роботи, педагогіки, дефектології, фізичної терапії та інших споріднених наук. Створення інфраструктури для комплексної реалізації екологічних технологій соціальної роботи є необхідною складовою для подальшого розвитку екологічної соціальної роботи в Україні. Для того, щоб створити зазначену інфраструктуру, необхідно *провести відповідні дослідження для*

виявлення основних проблем у цій сфері при побудові нових локацій та вдосконаленні вже існуючих. Активізація впровадження технологій екологічної соціальної роботи зумовлена і міжнародними глобальними ініціативами, зокрема «17 цілей сталого розвитку ООН» та The European

Green Deal. Зазначена тематика повинна бути дослідженою в рамках українського національного та регіонального контекстів для впровадження основних принципів згаданих світових та європейських проєктів.

Література

- Закон України «Про соціальні послуги» URL : <https://cutt.ly/Sgm1uiQ>
- Закон України «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text>
- Кабаченко Н. В., Семігіна Т. В. Особливості застосування екологічного підходу у практиці соціальної роботи. *Наукові записки НаУКМА Серія Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2004. URL : [/bitstream/handle/123456789/8160/Kabanenko_Osoblyvosti_zastosuvannya_ekologichnogo.pdf](http://bitstream/handle/123456789/8160/Kabanenko_Osoblyvosti_zastosuvannya_ekologichnogo.pdf)
- Львовичкіна А. М. Основи екологічної психології. Київ : МАУП. 2004. 136 с.
- Льшенко О. А. Екологічна соціалізація особистості. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. Соціалізація і ресоціалізація особистості в умовах сучасного суспільства. Київ, 2014. С. 136–139.
- Мосаєв Ю. В., Дерев'янка Н. П., Григоренко О. С. Методичний посібник з питань впровадження саденотерапії в Україні. Запоріжжя, ГО «НАМ НЕБАЙДУЖЕ». 2020. 40 с.
- Національна доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна». Київ : Міністерство економічного розвитку та торгівлі України. 2017. 176 с.
- Ніколаєва В. І. Специфіка соціологічних моделей соціальної роботи. *Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: Збірник наукових праць ДонДУУ*. 2009. Том X Серія «Соціологія» Випуск 140. С. 300–305.
- Савельчук І. Б. Використання технологій зеленої соціальної роботи як механізму забезпечення сталого розвитку громади. Соціальне підприємництво: теорія, практика та міжнародний досвід: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., 18 трав. 2018 р. М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана», ф-т економіки та упр. Київ : КНЕУ, 2018. С. 152–155.
- Семігіна Т. В. Чому соціальна робота набуває зеленого кольору? *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2018. № 2. С. 11–27.
- Communication from the commission to the European parliament, the European council, the council, the european economic and social committee and the committee of the regions. European Green Deal. European commission, Brussels, 11.12.2019 URL : https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf
- «European Green Deal» – нова амбітна стратегія розвитку «зеленої» економіки ЄС та вектор руху для України. 2019. URL : <https://saee.gov.ua/uk/news/3272>
- Raymond M. Berger, James J. Kelly. Social Work in the Ecological Crisis. *Social Work*, Volume 38, Issue 5, September 1993, pp. 521–526
- What is Ecological Social Work? 2020. URL : <https://www.socialworkdegreeguide.com/faq/what-is-ecological-social-work/>

References

- Zakon Ukrainy «Pro sotsialni posluhy». (2019). [The Law of Ukraine "On Social Services"]. Retrieved from : <https://cutt.ly/igUc57f> (ukr).
- Zakon Ukrainy «Pro status i sotsialnyi zakhyst hromadian, yaki postrazhdaly vnaslidok Chornobylskoi katastrofy». [Law of Ukraine "On the Status and Social Protection of Citizens Affected by the Chernobyl Accident"]. (1991). Retrieved from : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-12#Text> (ukr).
- Kabachenko, H. V. & Semyhina, T. V. (2004). Osoblyvosti zastosuvannya ekolohichnoho pidkhodu u praktytsi sotsialnoi roboty. [Features of the ecological approach application in practice of social work]. *Naukovi zapysky NaUKMA Serii Pedagogichni, psykholohichni nauky ta sotsialna robota [Scientific Notes of Kyiv-*

- Mohyla Academy: Series Pedagogical, psychological sciences and social work*]. Retrieved from : [/bitstream/handle/123456789/8160/Kabanenko_Osoblyvosti_zastosuvannya_ekologichnogo.pdf](#) (ukr).
- Lovochkina, A. M. (2004). *Osnovy ekolohichnoi psykholohii*. [Fundamentals of environmental psychology] Kyiv : MAUP. (ukr).
- Loshenko, O. A. (2014). *Ekolohichna sotsializatsiia osobystosti*. [Ecological socialization of the individual]. Materialy IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Sotsializatsiia i resotsializatsiia osobystosti v umovakh suchasnoho suspilstva. [Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference. Socialization and Resocialization of the Individual in Modern Society]. Kyiv. 136–139. (ukr).
- Mosaiev, Yu. V., Derevianko, N. P. & Hryhorenko, O. S. (2020). *Metodychnyi posibnyk z pytan vprovadzhennia hardenoterapii v Ukraini*. [Methodical manual on the introduction of garden therapy in Ukraine]. Zaporizhzhia, HO «NAM NEBAIDUZhE». (ukr).
- Natsionalna dopovid «Tsili staloho rozvytku: Ukraina» (2017). Kyiv : Ministerstvo ekonomichnoho rozvytku ta torhivli Ukrainy. (ukr).
- Nikolaieva, V. I. (2009). *Spetsyfika sotsiolohichnykh modelei sotsialnoi roboty*. [Specifics of sociological models of social work] Suchasni suspilni problemi u vymiri sociologiyi upravlinnya: Zbirnyk naukovih prac DonDUU. 2009. Tom X Seriya «Sociologiya» Vipusk 140. 300-305 (ukr).
- Savelchuk, I. B. (2018). *Vykorystannia tekhnolohii zelenoi sotsialnoi roboty yak mekhanizmu zabezpechennia staloho rozvytku hromady*. [Using techniques of green social work as a mechanism to ensure sustainable community development]. Sotsialne pidpriemnytstvo: teoriia, praktyka ta mizhnarodnyi dosvid: zb. materialiv Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 18 trav. 2018 r. M-vo osvity i nauky Ukrainy, DVNZ «Kyiv. nats. ekon. un-t im. V. Hetmana», f-t ekonomiky ta upr. Kyiv : KNEU. 152–155. (ukr).
- Semyhina, T. V. (2018). *Zelena sotsialna robota. Chy potribna vona Ukraini?* [Why does social work turn green?] Visnyk Akademii pratsi, sotsialnykh vidnosyn i turyzmu [Bulletin of the Academy of Labour, Social Relations and Tourism]. № 2. 11–27. (ukr).
- Communication from the commission to the European parliament, the European council, the council, the european economic and social committee and the committee of the regions. European Green Deal. European commission, Brussels, 11.12.2019. Retrieved from : https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/european-green-deal-communication_en.pdf (eng).
- «European Green Deal» – нова амбітна стратегія розвитку «зеленої» економіки ЄС та вектор руху для України. 2019. Retrieved from : <https://saee.gov.ua/uk/news/3272> (eng).
- Raymond M. Berger & James J. Kelly. *Social Work in the Ecological Crisis*. Social Work, Volume 38, Issue 5, September 1993, pp. 521–526 (eng).
- What is Ecological Social Work? 2020. Retrieved from : <https://www.socialworkdegreeguide.com/faq/what-is-ecological-social-work/> (eng).

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧЕСЬКОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

Юрій Мосаєв, кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної роботи Хортицької національної академії, Запоріжжя, Україна, e-mail: klok5000@ukr.net

В статті раскрыты основные проблемы становления экологической социальной работы в Украине; анализируются условия, способствовавшие формированию экологической модели социальной работы в семидесятых годах XX века в Европе и причины ренессанса экологической социальной работы в конце XX-начале XXI века, а также теоретические наработки украинских ученых в сфере внедрения экологической социальной работы в Украине. В статье раскрыты пути применения экологических методов и технологий социальной работы в рамках социальной реабилитации детей с инвалидностью, а также влияние международных глобальных экологических инициатив на внедрение экологической социальной работы в странах Европы.

Ключевые слова: *экологическая социальная работа, зеленый социальная работа, экологическая социализация личности, экологическое сознание, экологическая психология, цели устойчивого развития ООН, социальная реабилитация.*